

**НАУЧНИ СКУП »САРАДЊА ШКОЛЕ И ПОРОДИЦЕ«
КОНФЕРЕНЦИЈА У ОРГАНИЗАЦИЈИ
ИНСТИТУТА ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА**

Јелена Станишић* и Миља Вујачић
Институт за педагошка истраживања, Београд

Научни скуп са међународним учешћем под називом »Сарадња школе и породице« одржан је у Студентском културном центру у Београду, 11. и 12. октобра 2006. године. Скуп је организовао Институт за педагошка истраживања, под покровитељством Министарства просвете и спорта Републике Србије и уз подршку Министарства за науку и заштиту животне средине.

Сарадници Института за педагошка истраживања препознали су потребу да се после готово двадесет година поново отворе питања и проблеми у вези са тако актуелном темом као што је сарадња школе и породице. За научну и стручну јавност значај сарадње школе и породице је двострук. С једне стране, сарадња породице и школе доприноси образовном постигнућу ученика и укупном развоју његове личности, а с друге стране, сарадња је значајна у контексту актуелне реформе образовног система у чијем средишту су процеси децентрализације и демократизације школе.

О важности и актуелности ове теме говори и присуство представника Министарства просвете и спорта, великог броја научних радника, универзитетских професора, учитеља, наставника, стручних сарадника и директора школа. Скуп је отворио министар просвете и спорта др Слободан Вуксановић, а учеснике скупа је поздравила директор Института за педагошка истраживања др Слободанка Гашић-Павишић. У уводном делу скупа говорили су председник и потпредседник програмског одбора конференције др Нада Половина и др Бланка Богуновић, као и сарадник Института за педагошка истраживања др Зоран Аврамо-

* E-mail: jtodorovic@rcub.bg.ac.yu

вић. Они су назначили главна полазишта пет проблемских целина у оквиру којих су, током два дана скупа, говорили излагачи. На скупу је било 34 излагача, док су остали учесници конференције имали прилику да учествују у дискусијама које су сукцесивно организоване након сваке програмске целине.

Прва тема на скупу била је *Породица, школа и друштвени систем у транзицији – контекст Србије и Европе*. Учесници скупа, који су имали излагање у оквиру ове теме, говорили су о утицају друштвених промена на породицу и школу. Истакнуто је да, поред породице и школе, медији имају велики значај и улогу у процесу социјализације деце. Велики број фактора утиче на сарадњу школе и породице, а у времену транзиције која се дешава у нашој земљи, ти фактори се усложњавају. Различити проблеми и тешкоће који се јављају на релацији школа–породица настају због успореног процеса политичке и економске транзиције, сиромашења великог броја породица (60%), неуравнотеженог процеса трансформације образовног система и његових вредности као и застоја на плану породичних трансформација. Излагачи су се сложили да услед нових околности у којима се нашло наше друштво, долази до бројних промена међу којима су и промене у вредностима и ставовима према породици, браку, васпитању и образовању младих. Од родитеља се очекује се да се активно укључе у рад школе. Промене у пракси све већег укључивања родитеља у управљање школом и доношење одлука у образовном систему, у земљама Европске уније су све израженије од 70-их година XX века. И у нашој земљи све више се придаје значај активном укључивању родитеља у живот и рад школе. Међутим, како се на скупу могло чути, ти подухвати су праћени бројним тешкоћама, као што су апатија и незаинтересованост родитеља, с једне стране, и страх просветних радника од нарушавања њихове аутономије и довођење у питање њихове стручности, с друге стране. И наставници и родитељи морају, поред свакодневних животних и егзистенцијалних проблема, да се суоче и да прихвате нове идеје и трендове који подразумевају промене у управљању школом. Те промене подразумевају да се на родитеље и децу гледа као на »јориснике образовних услуга« а сарадња школе и породице види као »партнерски однос«. Посебно је наглашено да ови концепти указују на симетричну поделу одговорности, моћи и одлучивања у образовном процесу. На скупу је презентован и рад који говори о искуствима Пољске и других земаља Европске уније о улози породице у функционисању школе. То је пружило могућност да се направи компарација са стањем у нашој земљи и дефинишу препоруке за даље напредовање нашег образовног система у области сарадње школе и поро-

дице. Током дискусије покренуто је питање сиромаштва породице и школе као и утицаја овог фактора на сарадњу. Констатовано је да под притиском бриге и егзистенцијалних проблема родитељи не сагледавају значај образовања за излаз из сиромаштва.

Друга тема је била *Општи оквир сарадње школе и породице: могућности и тешкоће*. У оквиру ове теме излагачи су се бавили конкретним тешкоћама сарадње породице и школе, последицама тих тешкоћа, могућностима превазилажења проблема и претпоставкама успешне сарадње. Подела улога и одговорности истакнута је као најчешћи проблем у сарадњи породице и школе. Наставници су препознати као главни иницијатори и креатори сарадње, а родитељи као актери који преузимају улогу са мање права на доношење одлука али и са мање одговорности за успешност те сарадње. Поред тога, одсуство јасно дефинисаног плана сарадње, негативни став родитеља према сарадњи са школом, негативан став наставника према сарадњи са родитељима, свакодневне обавезе родитеља, преоптерећеност наставника и предрасуде које носе сви учесници, наведени су као фактори који онемогућују успешну сарадњу школе и породице. Један од проблема који је истакнут је недовољно развијена мрежа подршке на коју родитељи могу да се ослоне. Већина родитеља се ослања на мали број ресурса у решавању свакодневних проблема у сарадњи са школом. Излагачи су инсистирали на чињеници да се активном улогом родитеља у образовно-васпитном процесу смањује ризик од школског неуспеха ученика као и вероватноћа да ће ученик напустити школу пре него што је заврши. Родитељи који успешно сарађују са наставницима, својим понашањем позитивно утичу на формирање ставова ученика према школи и на њихово школско постигнуће. У једном од излагања било је речи о важности сарадње наставника и родитеља за подстицање просоцијалног понашања ученика. Неопходно је да наставници и родитељи увиде значај вршњака и да заједно утичу на развијање квалитетних међувршњачких односа. Успешнијом сарадњом породице и школе смањило би се насиље међу вршњацима које је у нашој земљи у последњих неколико година у експанзији. Представница Министарства просвете говорила је о пројекту који заједнички спроводе Министарство просвете и спорта и друга републичка министарства (Министарство здравља, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад и запошљавање) са стручним друштвима и институцијама. Циљ тог пројекта је стварање безбедне и сигурне средине за одрастање деце, превенција и смањење насиља у школама, побољшање сарадње између школе, родитеља и локалне заједнице, стварање могућности за веће укључивање ученика у живот школе, креирање раз-

личитих облика сарадње и информисање и подизање одговорности свих укључених у рад школе. Треба нагласити да нису биле заборављене ни угрожене групе, као што су расељена деца и ромска деца. Било је речи о специфичним проблемима сарадње школе и ових породица. Као што се види из наведеног, првог дана скупа биле су отворене многе теме, велики број питања и проблема. Закључци да је неопходна промена позиције родитеља и ученика у животу и раду школе, квалитетнија комуникација и партнерски односи између учесника образовно-васпитног процеса, били су подстицајан увод за други дан скупа који је био посвећен партнерству родитеља и школе и сарадњи школе са родитељима даровите деце и деце са тешкоћама у развоју.

Завршни део првог дана био је посвећен »округлом столу« под називом *Да ли ће школа имати ђака?* Учесници »округлог стола« били су др Нада Половина, др Мирјана Рашевић, др Милош Немањић и др Јелисавета Тодоровић. Одржавање овог »округлог стола« подстакнуто је забрињавајућом демографском ситуацијом у Србији која добија и видљиве манифестације у школском систему (мањи број уписане деце, спајање наставе у сеоским срединама и потенцијални вишак учитељског и наставног кадра). Као значајни чиниоци којима школа може дати свој допринос ублажавању овакве ситуације истакнути су: неговање културе и породичног живота, чување репродуктивног здравља и планирање породице.

Трећа тема скупа била је *Партнерство родитеља и школе као фактор достигнућа ученика*. Услов сваке успешне сарадње је партнерски однос између актера сарадње. Партнерски однос представља интеракцију засновану на међусобном уважавању и остваривању заједничког циља. Родитељи ученика су хетерогена група која је међусобно слабо повезана. Ипак, како се могло чути од излагача, различитост родитеља у погледу њиховог знања, вештина, социјалних релација и личне мотивације за сарадњу са школом, представља велики потенцијал за пуну партнерску сарадњу. Управо та различитост може да представља неисцрпан извор за извођење наставе и подршку наставнику, смањујући на тај начин јаз између приватног живота деце у породици и јавног живота у школи. Партнерски однос и сарадња наставника и родитеља посебно је потребна код деце која имају проблеме у учењу или су из било ког другог разлога неуспешна. У циљу превенције и решавања проблема школског неуспеха, школа и породица остварују сарадњу кроз индивидуалне разговоре, родитељске састанке, посете породицама ученика, предавања за родитеље и ангажовања родитеља у раду школе. Као један од начина успостављања партнерских односа између родитеља и на-

ставника, наводи се примена медијације. Како је речено, медијација је процес у којем трећа страна, која је неутрална, помаже другим двома странама које су у сукобу да разреше сукоб. Специфичност је у томе што трећа страна не намеће решења, већ помаже сукобљеним странама да заједно дођу до решења проблема. Један посебно интересантан рад говори о још једном начину успостављања боље комуникације између родитеља и наставника. Реч је о коришћењу уџбеника у функцији сарадње. У млађим разредима основне школе, уџбеник може да буде спона између родитеља и школе, тако што обавештава родитеље и породицу о циљевима, задацима, садржајима и активностима у оквиру појединих предмета. На тај начин, родитељи се упућују у рад своје деце и пружа им се могућност да помогну деци да се науче да самостално стичу знања. Циљ је помоћи породици да заједно са школом остваре заједнички циљ који се односи на осамостаљивање ученика у коришћењу разноврсних извора знања.

Даровити ученици, породица и школа је била четврта тема скупа. У све већем броју земаља образовању даровите деце посвећује се посебна пажња. Код нас постоји брига о даровитој деци на различите начине (додатни рад, такмичења, ваннаставне активности, могућност ранијег поласка и убрзаног школовања). Међутим, још увек не постоји свеобухватан и систематски приступ којим би се идентификовала, пратила и подстицала даровита деца. И поред чињенице да је родитељима потребна помоћ и подршка у откривању, подржавању и подстицању даровитог детета, не постоји јасно дефинисана стратегија сарадње школе и породица даровите деце. Излагачи су подсетили на значај и улогу сарадње наставника и родитеља даровите деце. Интересантно је истаћи да је, поред разговора о даровитој деци уопште, било посебно речи о деци талентованој за математику, музички надареној деци и спортистима. Један од закључака био је да сарадња у различитим областима даровитости има висок степен заједничких карактеристика. Такође, истакнута је важност систематске подршке родитељима за време критичког периода развоја способности, а у контексту целокупног социјалног и емоционалног развоја. Предложено је да се оснује удружење родитеља даровите деце које би омогућило бољу промоцију и обезбеђивало боље услове за рад и развој даровите деце.

У оквиру пете теме *Сарадња школе и породице у контексту рада са децом која имају тешкоће у развоју* разматрани су проблеми сарадње школе и родитеља деце са тешкоћама у развоју. Полазна тачка свих излагача била је да деца са развојним тешкоћама имају право на образовање. Да би тај циљ био остварен неопходан је велики труд, стрпље-

ње и воља како родитеља, тако и наставника и стручних сарадника. С једне стране, родитељима је потребна помоћ и подршка, а с друге стране, наставницима је потребно да се покаже интересовање за њихов рад и напор који улажу, а који је свакако већи него када се ради са децом без развојних тешкоћа. Из тог разлога, наглашена је неопходност партнерских односа наставника и родитеља деце са тешкоћама у развоју. Предуслови за остваривање партнерских односа наставника и родитеља су: социјална и афективна подршка школе, наставника и вршњака, како родитељима, тако и самој деци са развојним тешкоћама; позитиван однос креатора образовног система према праву на образовање и школовање деце са тешкоћама у развоју, као и друштвена подршка свих релевантних институција. Посебно је истакнуто да систематска подршка инклузивном образовању не подразумева укључивање деце са развојним тешкоћама само у редовне школе, већ њихово интегрисање у друштво. Актуелизовано је и питање систематског праћења ове деце након школовања. Као закључак, предложено је да се организује посебна конференција о образовању деце са посебним потребама, будући да је овај скуп био прилика да се отворе само нека питања у вези са овом све актуелнијом темом код нас и у свету.

Дискусија која је уследила након ова два дела, довела је до неколико значајних закључака. Излагачи су нагласили да концепт скупа који је обухватио сарадњу школе и родитеља даровите деце и деце са тешкоћама у развоју, представља важан корак у разматрању и решавању проблема које ове две групе имају у задовољавању својих специфичних потреба како би достигли свој максимални развој. Наглашено је да различитост заслужује подједнаку пажњу и захтева посебне услове сарадње образовног система, школе, наставника, родитеља и ученика. Овај скуп је показао да постоји критична маса истраживача и стручњака у области различитих видова даровитости и области развојних тешкоћа који су отворили низ проблема, питања, могућности, предлога и сугестија, што би требало да представља изазов за истраживаче, стручне сараднике, наставнике и родитеље, али и за носиоце израде стратегије за образовање даровитих и стратегије за образовање деце са тешкоћама у развоју.

Научни скуп »Сарадња школе и породице« има посебан значај имајући у виду да су на њему учествовали научни радници различитих струка. Проблем сарадње школе и породице сагледан је из различитих углова и на различитим нивоима. Као резултат овог скупа, Институт за педагошка истраживања припрема тематски зборник »Сарадња школе и породице«, који нас уверава да ће се сарадници Института за педагошка истраживања и даље бавити овом неисцрпном темом.